

GYENES ANTAL

1920. október 30. Mezőtúr, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye -
1996. január 18. Keszthely, Zala megye

MTI/MTVA Fotóarchívum/Bojár Sándor

FŐBB TISZTSÉGEI

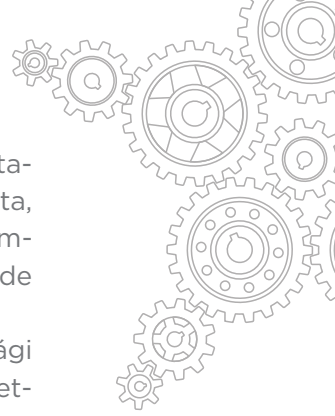
A Szabad Föld felelős szerkesztője	1945. augusztus 29.-1947. április 17.
A Népi Kollégiumok Országos Szövetsége elnöke	1946. augusztus 30.-1948. október
A Népi Kollégiumok Országos Szövetsége főtitkára	1948. október-1949. február
Begyűjtési miniszter	1956. október 27.-1956. november 1.
A Begyűjtési Minisztérium megbízott vezetője	1956. november 4.-1956. december 31.
Az MSZMP IKB tagja	1956. november 7.-1957. június 22.
A Szövetkezeti Kutató Intézet igazgatója	1968-1985

PÁLYÁJA

Apja, Gyenes Antal műszerész kisiparos volt, 1945 után a Magyar Postánál dolgozott, anyja Kiss Margit a háztartást vezette.

A négy elemi kijárása után a Mezőtúri Református Főgimnáziumban folytatta tanulmányait. 1938-ban érettségi vizsgát tett, és beiratkozott a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karára, emellett 1941-ig a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán néprajzot és szociológiát is hallgatott. Tagja lett az elsősorban a tehetséges szegényparaszti származású fiatalok számára Györffy István kezdeményezésére életre hívott Bolyai Kollégiumnak, s bekapcsolódott az Országos Táj- és Népkutató Intézet falukutató programjába. 1942. februártól a Györffy István Kollégium néven a Turul Szövetségtől függetlenedett kollégium igazgatóhelyettes alelnöke, februártól szeniora volt.

1941-től részt vett a háborúellenes baloldali megmozdulásokon, a Kossuth Lajos sírjánál tartott 1941. november 1-jei koszorúzáson és a Magyar Történelmi Emlékbizottság 1942. március 15-i demonstrációján. 1943-ban néhány hónapig a Nemzeti Parasztpárt-hoz kötődő *Szabad Szó* levelezési rovatát vezette. 1943. szeptember 11-én letartóztatták, a soroksári nyomozótáborba hurcolták, december 4-én vádemelés nélkül szabadon bocsátották. 1944 elején illegálisba vonult: előbb a Békepárt Fehér Lajos vezette

falusi csoportja megbízásából röpcédulákat sokszorosított, augusztustól a letartóztatott Hegedüs András helyébe lépve a Nemzeti Ellenállás Diákmozgalmát irányította, akciócsoportokat szervezett, amelyek propagandamunkát végeztek, a nyilas hatalomátvétel után robbantásokat is végrehajtottak. Ekkor lett tagja kommunista pártnak, de tagságát később 1941-től ismerték el.

1945 elejétől a Magyar Kommunista Párt által életre hívott, de az egységes ifjúsági szervezet megteremtésének igényével fellépő Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség sajtóosztályát vezette. 1945 tavaszán miniszteri biztosként részt vett a földreform végrehajtásában Szatmár-Bereg, majd Vas vármegyékben, júliusban pedig az egész országra szóló felhatalmazást kapott, hogy ahol a földreform befejezése elhúzódott, hájítsa el az akadályokat. 1945. augusztus végétől az MKP-nak a falusi lakosság megszólítására akkor alapított *Szabad Föld* című lapjának felelős szerkesztőjeként dolgozott. 1945–1947 között nemzetgyűlési képviselő is volt. 1946. augusztusban a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége társadalmi elnökévé választották. 1947. áprilisban a *Szabad Föld* szerkesztését Fehér Lajosnak adta át, s attól kezdve főállású elnökként irányította a Nékosz-mozgalmat. 1948-ban a tíz évvel korábban megkezdett tanulmányait befejezve közgazdász oklevelet szerzett. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1948. szeptember 2-i, a Nékoszt elítélő határozata után a szervezet főtitkára lett, majd 1949. februárban az Országos Diákjóléti és Kollégiumi Hivatal élére állították. 1949. novemberben a kétéves pártfőiskolára küldték hallgatónak, de rövidesen visszahívták, s az ODKH-nál tapasztalt gazdasági visszaélésekre hivatkozva 1950. januárban a Központi Ellenőrző Bizottság szigorú megrovás pártbüntetéssel sújtotta. Ezt követően a Láng Gépgyár forgácsoló üzemében helyezkedett el, ahol marós átképzésben részesítették. 1951. februárban Nagy Imre maga mellé vette a Magyar Agrártudományi Egyetem Agrárgazdaságtan Tanszékére egyetemi adjunktusnak. 1954. júliustól az MDP társadalomtudományi folyóirata, a *Társadalmi Szemle* rovatvezetője volt.

Az 1956-os forradalom idején, október 27-én a Nagy Imre-kormány begyűjtési miniszterének nevezték ki: szerepe szimbolikus volt, ő képviselte a népi kollégistákat a kormányban. Október 28-án javasolta a kötelező beszolgáltatás eltörlését, amelyet a kormány október 30-án el is fogadott. Belépett a felosztatott MDP utódként október 31-én megalakított Magyar Szocialista Munkáspártba. A szovjet intervenció után csatlakozott a Kádár-féle vezetéshez, bekerült az MSZMP első, 21 fős Ideiglenes Központi Bizottságába, ahol még december 3-án is a Nagy Imre-csoporttal való megegyezést szorgalmazta, s megengedőbb hangnemben beszélt a forradalomról is: „Nem egyezhetünk meg népünkkel másképp, minthogy elismerjük, hogy az október 23-i megmozdulásnak voltak demokratikus követelései. Egyetértek azzal, hogy a megmozduláson kezdettől fogva ott volt az ellenforradalom. [...] A Nagy Imre-ügyet le kell zárni, nem foghatunk hozzá most. Nem tartom szerencsésnek az ügy adminisztratív lezárását. [...] Nem szabad türelmetlenné lenni”. 1957. június 22-én, az országos pártkongresszus előtt, önkritikája ellenére, felmentették KB-tagság alól, 1959-ben pedig 1956-os tevékenységéért – immár másodsorra – szigorú megrovás pártbüntetésben részesítették, ugyanakkor 1957–1958-ban tagja volt a KB Falusi Osztálya mellett működő Agrárpolitikai Bizottságnak.

1957. márciustól a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetében, 1965-től az MTA Szociológiai Kutatóintézetében dolgozott tudományos főmunkatársként. 1962-ben a „A szövetkezeti intézmények s szerepük a különböző gazdasági rendszerekben, különösen pedig a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet gazdaságában” című értekezésével elnyerte a közgazdaság-tudományok kandidátusa tudományos fokozatot. 1965-től a Szövetkezeti Kutató és Dokumentációs Iroda vezetője, 1968-tól 1985. évi nyugdíjba vonulásáig a jogutód Szövetkezeti Kutató Intézet igazgatója volt, ahol számos félreállított vagy az ellenzékhez közel álló személyiségnek (Donáth Ferenc, Juhász Pál, Magyar Bálint, Tellér Gyula, Törzsök Erika, Zsille Zoltán)

adott menedéket. 1989-ben csatlakozott az MSZMP jogutódaként életre hívott Magyar Szocialista Párthoz.

FŐ MŰVEI

A szövetkezés, szövetkezetek a szocializmusban. Országos Kisipari Szövetség–Szövetkezeti Kutató Intézet, Budapest, 1971. (Kisipari szövetkezetek kiskönyvtára)

Szövetkezetpolitikai, szövetkezeti ismeretek. MÉM Mérnök- és Vezető-továbbképző Intézet, Budapest, 1974.

A B.-i mezőgazdasági termelőszövetkezet. I-II. kötet. Szövetkezeti Kutatóintézet, Budapest, 1977.

FORRÁSOK

Az MDP KV Titkársága 1954. június 25-i ülésének jegyzőkönyve. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára M-KS 276. fond 54/321. őrzési egység. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=39679&MT=1 (A letöltés ideje 2015. október 16.)

IRODALOM

Az 1945. évi november 29-re Budapestre összehívott Nemzetgyűlés almanachja. 1945. november 29–1947. július 25. Főszerkesztő: Vida István. Főszerkesztő-helyettes: Kiss József. Szerkesztette Horváth Zsolt és Hubai László. Magyar Országgyűlés, Budapest, 1999. 190–193.

Papp István: A Begyűjtési Minisztérium az 1956-os forradalom idején és a begyűjtési rendszer felszámolása 1956-57-ben. In *1956 okai, jelentősége és következményei.* Szerkesztette Pál Lajos és Romsics Ignác. Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 2006. 267–298.

Id. Gyenes Antal: <http://nevpont.hu/view/9201>